

जिह्वारसनेन्द्रियं विस्यंदनप्रस्रवणं चात्हिमकरेकादिरूपेणसंघातश्चभौमानांतुलादीनांश्रपणंपाचनं ॥ ४ ॥ ज्योतिर्ज्वलनकर्म लघुःशौघगामित्वं ॥ ५ ॥ अनियमस्पर्शोऽनुष्णाशीतस्पर्शः वादस्थानं वागिन्द्रियगोलकानि स्वतंत्रतागमनादौ मोक्षोमूषादेः कर्मउत्क्षेपणादि चेष्टाश्वासप्रश्वासादिः आत्मताप्राणरूपेणचिदुपाधित्वं भवोजन्ममरणे ॥ ६ ॥ अनाश्रयंआश्रयत्वाभावः अनालंबनंआश्रयांतरशून्यत्वं अव्यक्तंरूपस्पर्शशून्यत्वात् अविकारिताद्रव्यांतरानारंभकत्वं ॥ ७ ॥ भूतत्वंश्रोत्रेन्द्रियोपादानत्वात् विकृतानिदेहांतर्गतच्छिद्राणि अत्रभूतत्वविकृतत्वादयोभूतान्तरेपिसंभवंतीतिअधिकगुणत्वंतत्रास्ति तथापिगुणाःपंचाशदेवपंचाशतमित्यर्थं पंचभूतात्मभाविताः पंचानांभूतानामात्माप्रातिस्विकंस्वरूपंतत्रलक्षिताः ॥ ८ ॥ धैर्योपपत्तिरूहापोहकौशलं व्यक्तिःस्मरणं विसर्गोविपरीतःसर्गोभ्रांतिः कल्पनाम

अपांशैत्यंरसःक्लेदोद्रवत्वंस्नेहसौम्यता ॥ जिह्वाविस्यंदनंचापिभौमानांश्रपणंतथा ॥ ४ ॥ अग्नेर्दुर्धर्षताज्योतिस्तापःपाकःप्रकाशनं ॥ शोकोरागोलघुस्तैक्ष्ण्यं सततंचोर्ध्वभासिता ॥ ५ ॥ वायोरनियमस्पर्शोवादस्थानंस्वतंत्रता ॥ बलंशैथ्यंचमोक्षंचकर्मचेष्टात्मताभवः ॥ ६ ॥ आकाशस्यगुणःशब्दोव्यापित्वंच्छिद्रता पिच ॥ अनाश्रयमनालंबमव्यक्तमविकारिता ॥ ७ ॥ अप्रतीघातिताचैवभूतत्वंविकृतानिच ॥ गुणाःपंचाशतंप्रोक्ताःपंचभूतात्मभाविताः ॥ ८ ॥ धैर्योपपत्तिर्यक्तिश्चविसर्गःकल्पनाक्षमा ॥ सदसच्चाशुताचैवमनसोनववैगुणाः ॥ ९ ॥ इष्टानिष्टविपत्तिश्चव्यवसायःसमाधिता ॥ संशयःप्रतिपत्तिश्चबुद्धेःपंचगुणान्विदुः ॥ १० ॥ युधिष्ठिरउवाच कथंपंचगुणबुद्धिःकथंपंचेन्द्रियागुणाः ॥ एतन्मेसर्वमाचक्ष्वसूक्ष्मज्ञानंपितामह ॥ ११ ॥

नोरथवृत्तिः क्षमाप्रसिद्धा सत्त्वैराग्यादि असत्त्वागद्वेषादि आशुताअस्थिरत्वं ॥ ९ ॥ इष्टानिष्टानांवृत्तिविशेषाणांविपत्तिर्नाशोनिद्रारूपावृत्तिरित्यर्थः व्यवसायउत्साहः समाधिताचित्तस्थैर्यनिरोधइत्यर्थः संशयःकोटिद्वयसृष्टकज्ञानं प्रतिपत्तिःप्रत्यक्षादिप्रमाणवृत्तिः ॥ १० ॥ अत्रबुद्धिमनसीएकीकृत्यशंकते कथमिति ननुभूम्यादीनांजडानांस्थैर्यादयोजडाएवगुणाइतियुक्तं इन्द्रियमनसांतुपश्याम्यहंदुःख्यहंजानाम्यहमित्यात्माभेदेनप्रतीयमानानांकथमनात्मत्वं अनात्मत्वेवाकथंतद्गुणानांधैर्योपपत्त्यादीनांप्रतिपत्त्यंतानांज्ञानरूपत्वं नहिजडानामजडागुणाःसंभवंतीतिऐन्द्रियागुणाःरूपादिप्रकाशाइतिबुद्धिगुणानामेवावयुत्यानुवादः ॥ ११ ॥